

Fredsfurste i ny belysning

Liksom alla monarker med en lång fredlig regeringstid betecknades Oscar II som fredsfurste. Tanken har ingått i den officiella historieskrivningen; kungens "mål blev att iaktta den strängaste utrikespolitiska neutralitet", heter det i Nordisk Familjebok. Efter de nu publicerade, i går i Dagens Nyheter refererade uppgifterna om monarkens hållning under rysk-japanska kriget blir det ännu svårare än förut att upprätthålla den illusionen. Kung Oscar ville efter allt att döma begagna Rysslands trängmål till att utan varje direkt anledning angripa detta land i samverkan med Turkiet. Han ansåg sig utan tvivel därmed profitera av historiens lärdomar; hur många skolpojkar som just läst sin Odhner hoppades inte vid denna tid att de gamla vännerna Sverige och Turkiet skulle göra upp räkningen med arvfienden Ryssland. Som i många andra fall var kungens utrikespolitik helt privat, helt "kunglig"; ingen kan misstänka att utrikesminister Lagerheim — för att inte tala om ministären i övrigt — gillade eller ens hade reda på aktionen.

Det kan emellertid betvivlas att de nya fakta verkligen blir godtagna. Under de senaste åren har — genom docent Folke Lindbeugs skrifter — klargjorts att Oscar II ofta agerade utan något som helst samråd med sina ministrar, att han bad tyske kejsaren om hjälp i skilda former mot Norge, att han diskuterade en allians med Tyskland, att han övervägde en militär kampanj mot det ena av "brödrafolken" — kort sagt att hans handlingar var sådana att de enligt hans egna, i hälsosam okunighet levande ministrars uppfattning borde ha stämpats som farliga, grundlagsstridiga och förrådiska. Men dessa ting har i hela den undergivet korrekta pressen förtigits eller förgyllts. Man har framdragit den avlidne monarken som bevis på hur kloka kungar

är i utrikesfrågor och som garant för en "obrottslig" neutralitetspolitik.

Vi tror alla att historien har värde för förståndet av nuet, även om värderingarna och motiveringarna är en smula olika. Men förutsättningen är att historien inte blir förfälskad, förskönad, officiellt tillrättalagd. Vad som kommit fram under senaste tiden visar att en viktig del av vår senare historia är falsk och att en betydande del av opinionsorganen håller fast vid denna falskhet. Därmed är också klarlagt att en historieskrivning utan fruktan och vördnad är nödvändig; arkiven måste öppnas för forskarna i vida högre grad än hittills skett, och forskarna skall inte vara makens och traditionens kurtisörer. Samtidshistorien är för politiken den viktigaste delen av historien, men som det nu är blir den särskilt präglad av mörkläggning och falska lojaliteter.

Bondetåget 1914

hade vissa löjeväckande likaväl som politiskt betänkliga drag. Den sketch över böndernas "marsch till Rom" som uppfördes av Radiotjänst på nyårs-afton var emellertid en ren karikatyr, dessutom totalt utan kvickhet. På den punkten finns det skäl även för dem som ogillar bondetågets syften och resultat att instämma i högerpressens kritik. Det hela är visserligen en småsak, men kombinationen av larv och oriktighet bör påtalas. Vad skulle andra partier säga om exempelvis arbetartåget samma år eller de skilda studenttågen framställdes som en blandning av enfald och bedrägeri?